

Minna Canth täyttäisi maaliskuussa 175 vuotta. Naisvaikuttaja kasvoi toisenlaiseen Suomeen kuin me. Hän avasi tietä tuleville sukupolville journalistina ja kirjailijana, yrittäjänä ja yhteiskunnallisena toimijana.

Historiamme voimainen voitti köyhyyden ja asenteet

PUHEENVUORO

Kaari Utrio

palaute@
lannenmedia.fi

Suomenkielinen kirjallisuus eli 1800-luvun jälkipuoliskolla hiljaista, säädynmukaista elämää. Sen tehtävä oli kuvata suomalaisen rahan hartautta, rehellisyyttä ja tottelevaisuutta. Aleksis Kivi oli kuollut vuonna 1872, ja Seitsemän veljeksien kalabaliikin jälkeen ajatusvirtaukset tavoittelivat paluuta runebergiläiseen ihanteeseen.

Kun suomalainen naiskirjailija sitten astui kaikella voimallaan kirjallisuuden näyttämölle 1880-luvulla, hän jysähti vanhoilliseen sääty-yhteiskuntaan kuin pommi. Yhdenkään aikalaisen mieskirjailijan merkitystä ei voi verrata Minna Canthin vaikutukseen. Hän oli paitsi huomattava kirjailija myös Suomen historian merkittävin nainen.

Canthin edeltäjä oli ajan toinen kuuluisa kirjailijanaainen, papin tytär Theodolinda eli Fia Hahnsson, maisterin rouva ja leskeksi jäätyään senaattorin puoliso. Hän kirjoitti perinteiseen tapaan vaatimattomasta rahvaasta. Fia Hahnssonilla oli kuitenkin samanlainen sosiaalinen omatunto kuin Minna Canthilla. Hahnsson aloitti uransa toistakymmentä vuotta Canthia aiemmin ja tavallaan pohjusti yleisöä hänen aatteilleen.

MINNA CANTHIN lahjakkuutta ja karismaa voi parhaiten arvostaa näkemällä hänet aikakautensa ympäristössä.

Autonomian ajan Suomessa kukin syntyi säätyynsä ja pysyi siinä, ellei opiskellut papiksi tai nainut yläpuoleltaan. Kumpikin suoritus vaati älyä, tarmoa ja määrätietoisuutta.

Suuriruhtinaskunnan rankijärjestyksessä Minna Canth oli kaukana tikapuiden ylimmästä pienasta, vähäisen kauppiaan tytär. Säätyjärjestelmässä kauppiat kuuluivat porvarissäätyyn. Sen yläpuolelle asettuivat aatelisto ja papisto eli oppinut sääty.

Minnan isä ei suinkaan kuulunut porvariston mahtikerrokseen, päinvastoin. Niinpä avioliitto seminaarinlehtori Canthin kanssa oli Minnalle askel ylöspäin. Hän nousi alemmasta porvaristosta oppineen säädyn piiriin.

MINNA CANTH lastensa Pekan ja Maijan kanssa kustantamo Otavan perustamisen aikoihin. Taitelija Kaarlo Vuori (vas.) maalasi vuonna 1891 elämään jääneet muotokuvat Canthista ja perheenjäsenistä.

Minna Canthilla oli varaa seistä sanojensa takana. Hän elätti itsensä eikä riippunut kenestäkään.

Uransa kautta Minna Canth oli erinomainen esimerkki sääty-yhteiskunnan muutoksesta.

Ylemmät säädyt kehittyivät sivistyneistöksi, jonka tunnettu ja vaikutusvaltainen jäsen lanka-kauppias ja lehtorinleski Minna Canth oli. Euroopan rutiköyhän peräkolkan jähmettynyt maailma alkoi kuplia ja velloa, eikä sekoittajista vähäisin ollut tämä kuopiolainen rouvasihminen.

ARKISTO

Kirjallisuuden arvojärjestys oli yhtä tiukka kuin ihmisten. 1800-luvun jälkipuoliskolla halveksittiin romaaneja, joita pidettiin pelkästään viihteenä. Jos kirjailija halusi tulla huomioiksi, hänen piti kirjoittaa näytelmiä. Draama oli kertomataiteen huippu. Piti myös asua Helsingissä, joka oli tieteen, taiteen ja Suomen sivistyneistön keskus, ja piti tuntea ”kaikki”.

Minna Canthilla ei ollut mitään näitä edellytyksiä.

Hän ilmaantui helsinkiläisen yleisön suopeaan tietoisuuteen parilla huvinäytelmällä 1880-luvun alussa. Suopeus kuivui, kun aiheet vaihtuivat. *Työmiehen vaimo* ja *Kovan onnen lapsia* eivät tukeneet omassa kuplassaan elävän sivistyneistön käsitystä siitä, minkälainen maailma oli. Minna Canth toi kirjallisuuteemme realismin, etsi totuutta silottelun ja ihannoinnin takaa. Hänen kirjallisuutensa kumpusi hänen aatemaailmastaan ja oli keino edistää yhteiskunnallisesti radikaaleja ja edistyskäsittelyä aatteita.

KUN AJAN romanttis-idealistinen tapa oli lakaista kaikki sopimaton ja epämiellyttävä aines maton alle, Minna veti roskat esiin, jotta ne voitiin korjata pois. Tästä häntä ei suinkaan yksimielisesti kiitetty. Kirjasodat kuuluivatkin runsaan 15 vuoden uraan siinä kuin yhteiskunnallinen vaikuttaminen. Mutta Canthilla oli varaa seistä sanojensa takana. Hän oli itsensä elättävä leski eikä riippuvainen kenestäkään.

Kiihkeän poliittisessa ilmapiirissä Canthin oivaltavat naiskuvat ja monipuoliset teemat syyllisyydestä sovintoon jäivät kiistelyn varjoon. Myöhemminkin hänet on tulkittu enemmän yhteiskunnalliseksi vaikuttajaksi kuin merkittäväksi kirjailijaksi.

On hyvä muistaa, että Canth oli vain 23-vuotias, kun maassa kärsittiin Euroopan viimeinen rauhahanajan suuri nälkäkatastrofi. Sen ajan kehitysmaassa Minnan kaltainen hahmo on ollut jättiläinen, jonka voimaa me hemmotellut nyky naiset emme varmaan voi koskaan ymmärtää.

Canthin juhluvuoden lähestyessä julkaisemme sarjan puheenvuoroja aiheesta ”Mitä Minna tekisi nyt?”. Vierailivat kirjoittajat pureutuvat muun muassa tasa-arvoon, perheeseen ja politiikkaan.

Kaari Utrio on kirjailija ja historioitsija.